

17. 8. 2010

Vezměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Přímá volba presidenta v ČR a její možnosti

Nová česká koaliční vláda slíbila již během červnového vyjednávání, že se pokusí v tomto volebním období zavést přímou volbu presidenta v ČR. V této stati bych se rád věnoval možnostem volebních systémů, které se pro přímou volbu presidenta nabízejí. O detailech vládního návrhu budou navíc jednat ještě expertní týmy, dokonce ani prosazení této volby není jisté (a to i přes proklamovanou shodu většiny parlamentních stran o této otázce), neboť vládní koalice chybí k ústavní většině v Poslanecké sněmovně PČR dva hlasy. Ponechal bych zde stranou otázky týkající se navrhování kandidátů (zda má mít toto právo pouze parlament, či by mělo příslušet i občanům) i případného přesunu pravomocí směrem k budoucímu přímo volenému presidentovi (na což to ostatně ani nevypadá, parlament – český zvláště – a vláda by se nejspíše jen neradi zbavovali svých kompetencí).

1. Volební systém prvního v cíli (prvního na pásce)

Tento volební systém je oceňován pro svou jednoduchost z hlediska volebního aktu voliče (vybere jméno jednoho kandidáta, kterého preferuje) a zjišťování volebního výsledku (odevzdané hlasy se sečtou a zvítězí kandidát s největším počtem hlasů). Systém je tak schopen redukovat šance extremistických kandidátů, nicméně jeho jistou nevýhodou je to, že vítězný kandidát by při párovém hlasování nemusel vždy porazit ostatní alternativy. Problémem může být, že spousta hlasů „propadne“, což problematizuje vztah mezi zvoleným kandidátem a jeho voliči. Zvyšuje se tak pravděpodobnost odcizení voličů od politiky. Klasickým příkladem použití tohoto systému jsou parlamentní volby ve Velké Británii.

2. Alternativní hlasování

Pro jeho lokální ukotvení v Pacifiku se mu také říká často australské hlasování. Tento systém se stává velmi oblíbeným (v samotné Austrálii se nazývá preferenčním hlasováním, což by např. v ČR v souvislosti s nedávnými volbami určitě vyvolávalo konotace s větší možností zvolení „všeobecně oblíbeného“ kandidáta). Volič v tomto případě očíslovává kandidáty podle svých preferencí, neboli sestavuje takové pořadí kandidátů, jak by dle sympatií volil. Nejprve se sčítají první preference pro kandidáty a zjišťuje se, který z kandidátů získal více než 50 procent (tak se děje v praxi, nicméně by toto číslo mohlo být i jiné). Není-li tomu tak, prochází se jednotlivými skrutinii – vždy je vyřazen kandidát s nejmenším počtem prvních preferenčních hlasů, hlasy pro něj jsou pak přerozděleny

podle druhých, třetích... preferenčních hlasů (záleží na tom, kolikáté skrutinium je prováděno), poté se vždy zjišťuje, zda nějaký kandidát již nepřekročil stanovenou hranici nutnou pro zvolení. Není-li tomu tak, pokračuje se v přerozdělování hlasů dále (až do situace, kdy zbudou pouze dva kandidáti).

Alternativní hlasování může být povinné (volič musí určit preferenci u všech kandidátů), nepovinné (preferenci může volič vyznačit u kolika kandidátů chce) či omezené (je nastaven určitý počet povinně udělených preferenčních hlasů). Tento systém produkuje vítězné kandidáty s absolutních většinou hlasů (což však nemusí být pravda u nepovinného a omezeného hlasování). Vítězný kandidát se pak přibližuje díky preferenčnímu systému představě kandidáta nejvíce přijatelného pro široké vrstvy voličů. Problémem však může být poměrně velké nároky na voliče, kteří musí být schopni seřadit kandidáty podle svých preferencí, což v případě velkého množství kandidátů může být obtížné.

3. Dvou- a vícekolové varianty většinového volebního systému

Volič v tomto případě dává hlas pouze jedinému kandidátu, avšak podmínky pro vítězství jsou rozdílné od systému prvního v cíli složitější. Jednotlivé varianty se tedy liší na základě několika problémů:

1. **Jaká je hranice pro vítězství v prvním kole?** Obvykle bývá nadpoloviční většina hlasů (je tomu tak např. v českých senátních volbách), ale práh může být jak vyšší, tak i nižší. Může být zároveň s tímto prahem stanoven odstup od v pořadí druhého kandidáta.
2. **Jaké jsou podmínky pro postup do závěrečného kola?** Může to být předem určený počet kandidátů (opět případ českých senátních voleb, kdy do druhého kola postupují dva nejúspěšnější z kola prvního), všichni kandidáti překročivše stanovenou bariéru (případ voleb do francouzského Národního shromáždění, kde je bariéra 12,5 % hlasů v prvním kole), či je závěrečné kolo otevřeno všem kandidátům z kola prvního, může být otevřeno i kandidátům dalším.
3. **Jaká je hranice pro vítězství v závěrečném kole?** Tato otázka úzce souvisí s otázkou předchozí. V případě dvou kandidátů je nutná většina pro jejich zvolení absolutní, u více než dvou pak relativní.
4. **Jsou hranice pro vítězství v bodech 1. a 3. totožné?** V současné době tomu tak bývá v případech, kdy je pro vítězství stanoven požadavek absolutní většiny hlasů jak v prvních kolech, tak i v kole závěrečném.

Existuje i specifická možnost změny elektorů (voličů) ve vícekolových systémech. Nezíská-li ve všelidovém hlasování žádný z kandidátů v prvním kole stanovený počet hlasů (nadpoloviční), přechází v dalším kole právo volby na parlament (případ volby chilského prezidenta Salvatora Allendeho v roce 1970 - parlament zde vybíral mezi dvěma nejúspěšnějšími kandidáty z prvního kola).

Vícekolový systém umožňuje vlastně také preferenční hlasování (v případě, že můj favorit nepostoupil do dalšího kola, hlasuji pro svou druhou či další preferenci). Tento systém také podporuje motivaci kandidátů, kteří by neměli šanci uspět ve volbě jednokolové. Podobně jako systém jednokolový redukuje možnost prosazení extremistického kandidáta. Problémem zde může být však právě počet kol - český případ dvoukolového senátního hlasování je příkladem omrzení voličů z množství volebních aktů, volební účast je zvláště v kole druhém velmi nízká, navíc voliči ztrácí motivaci k účasti při vypadnutí jejich favorita.

4. Doplnkové hlasování

Tato možnost je mixem systémů předešlých. Volič může obvykle krom první preference udělit ještě nejméně jednu další „doplnkovou preferenci“ (jejich počet může být různý). V prvním kole vítězí kandidát s nadpoloviční většinou hlasů, nedojde-li k tomu, koná se kolo druhé („instantní“), kam postupují dva nejúspěšnější kandidáti z kola prvního. Poté se zjišťuje, kterému ze zbylých kandidátů udělili voliči eliminovaných kandidátů svou další preferenci. Tyto preference se postoupivším kandidátům přičítají, kdo má poté více hlasů, vyhrál. Volí se tak například starosta Londýna.

Tento systém zdánlivě připomíná systém alternativního hlasování, avšak může produkovat vítěze, který je zvolen malým počtem hlasů, neboť velká většina druhých preferencí může být udělena kandidátu, který do druhého kola nepostoupí (a v případě alternativního hlasování by se mu započítala).

5. Závěr

Každý volební systém je ospravedlnitelný. Je politickou otázkou, zda má být vygenerován takový vítěz, který bude mít co nejširší podporu (jako je tomu v případě alternativního hlasování), nebo se naopak dá přednost jednoduchosti volby (případ jednokolového systému). V ČR se k této problematice přidává i otázka tradice – preferovaným systémem je příklad českých senátních voleb (dvoukolový systém). Osobně bych se však přikláněl (nebo minimálně jej zahrnul do všeobecné diskuse, v níž se zatím příliš neobjevovalo) k alternativnímu hlasování. V ČR je silná poptávka po nadstranickém prezidentu - to vyžaduje jeho podporu napříč politickými přesvědčeními voličů, což tento systém plní velmi dobře. Nevýhodu v podobě nároků na voličské chování lze přetavit v možnost jakési výchovy občanů-voličů k odpovědné a promyšlené volbě. Eliminoval by se tak snad i efekt přílišného počtu voleb (krom pouhého jednoho volebního kola by pozitivně mělo působit i odlišný systém hlasování než je tomu u jiných českých voleb).

Rozdělení a popis jednotlivých volebních systémů jsem čerpal z publikace Volební systémy od Romana Chytilka, Jakuba Šeda, Tomáše Lebedy a Dalibora Čalouda, která vyšla v roce 2009 v nakladatelství Portál, s.r.o., ISBN 978-80-7367-548-6

Daniel Maroušek

[Schaffer & Partner Legal, s.r.o., advokátní kancelář](#)

Gallery Myšák
Vodičkova 710/31
110 00 Praha 1

Tel.: + 420 221 506 300
Fax: + 420 221 506 301
e-mail: info@schaffer-partner.cz

Další články:

- [DEAL MONITOR](#)
- [Tři dekády v advokacii a otevřený pohled na to, co profesi i justici nejvíc škodí](#)
- [DEAL MONITOR](#)
- [Vybrané otázky poskytování zdravotních služeb na dálku](#)
- [DEAL MONITOR](#)
- [„Za každou kauzou je živý příběh“](#)
- [Ombudsman na Maltě - základní parametry a role. A v čem bychom se mohli poučit i my v Česku?](#)
- [DEAL MONITOR](#)
- [DEAL MONITOR](#)
- [Rozhovor s JUDr. Veronikou Janoušek Rudolfovou, samostatnou advokátkou specializující se na sportovní právo](#)
- [DEAL MONITOR](#)